

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 Oslo

Deres ref

Vår ref

Dato

2022/15591-STVE

07.11.2022

Utsynsmeldingen. Tilbakemelding om rapport fra «Arbeidsgruppe om dimensjonering for framtidens kompetansebehov»

Det vises til epost fra Kunnskapsdepartementet (KD) av 11. oktober, 2022 om eventuelle kommentarer til «Arbeidsgruppe om dimensjonering for framtidens kompetansebehovs» rapport til arbeidet med *Utsynsmeldingen*. Rapporten gir et overblikk over ulike problemstillinger knyttet til dimensjonering i Norge. UiB ønsker å kommentere noen momenter.

Et analyse- og informasjonssystem

Arbeidsgruppen peker på behov for å utvikle et helhetlig analyse- og informasjonssystem om de nasjonale og regionale behovene for høyt utdannet arbeidskraft. Arbeidsgruppen mener tiltaket bør prioriteres for å sikre bedre beslutningsstøtte i tiden fremover. I første rekke synes dette å gjelde styrer og ledere ved universiteter og høyskoler, som trenger bedre kunnskap når beslutninger om opp- og nedbygging av fag og endringer i fagmiljøer skal tas. Etter UiBs oppfatning vil dette kunnskapsgrunnlaget være like viktig for sentrale myndigheter når ulike tiltak for dimensjonering av høyere utdanning vurderes.

UiB er enige at dimensjonering av norsk høyere utdanning er et tema som trenger gode analyser og et solid faktagrunnlag for å sikre Norge tilstrekkelig kunnskap og kompetanse, og god bruk av våre felles ressurser. Samtidig er det viktig at et slikt beslutningsgrunnlag ikke begrenser seg til å dekke kortsiktige og smale behov for arbeidskraft.

UiB vil understreke at en «*Utsynsmelding*» må reflektere at høyere utdanning handler om mer enn tilpassing til arbeidslivet i snever forstand. Et demokratisk samfunn, et kunnskapssamfunn og et fremtidig arbeidsliv, har behov for at kunnskap og kritiske perspektiver er tilgjengelig og distribuert i befolkningen. Et innovativt arbeids- og næringsliv trenger tilfang av solid og grunnleggende disiplinert kunnskap og et stort mangfold i utdanningstilbudet, som skaper og former framtidens næringer. Bredden i fag- og utdanningstilbudet ved universitetene er et viktig bidrag til dette.

Studieplasser og finansiering

UiB har en nasjonal rolle som et sterkt forskningsuniversitet som ivaretar kunnskapsberedskapen gjennom forvaltning av en stor bredde fag. Dette fordrer en kreativ og fremtidsrettet utvikling av utdanningstilbudet. Samtidig er studieplassene og finansieringene av disse er en sentral del av lærestedenes grunnfinansiering. I dagens system har studieplassene og fordelingen en vesentlig rolle i å trygge bredden av norske fagmiljøer, og danner basisen for landets forskning og kunnskapsberedskap.

I departementets finansieringsmodell er det en sterk kobling mellom dimensjonering av studieplasser og finansiering av forskning, siden studieplasser også utgjør en sentral del av forskningsfinansieringen. Dimensjonering av utdanningsvirksomheten vil således også medføre en dimensjonering av institusjonens forskningsaktivitet. Konsekvensene dette medfører må tydelig inngå i kunnskapsgrunnet.

Arbeidsgruppen trekker fram Samordna opptak som en sentral datakilde for kunnskap om studenttallsutviklingen. Institusjonens opptaksrammer i Samordna opptak er imidlertid fastsatt etter ulike prinsipper ved institusjonene og må ses i sammenheng med blant annet dem enkelte institusjons strategi, ulike former for lokale opptak, etter- videreutdanning og antall finansierte studieplasser gitt gjennom finansieringssystemet.

Roller og forventninger

I rapporten understrekes det at dagens institusjonelle autonomi i forhold til faglige prioriteringer og dimensjonering må videreføres. UiB slutter seg til Arbeidsgruppens synspunkter her. Rapporten peker samtidig på at det er behov for en klargjøring av roller og forventninger mellom myndigheter og institusjonene, og det hevdes at KD bør være tydeligere på hvilke områder de vil finansiere særskilt – og hvilke som forventes håndtert innenfor eksisterende bevilgning.

Det er slik at noen yrker har større rekrutteringsutfordringer enn andre. Innenfor enkelte helseprofesjonsfag som medisin og psykologi er situasjonen for eksempel mer utfordrende enn på andre områder når det både gjelder etterspørsel og kostnader, og er eksempel på utdanninger som er avhengig av tydelige prioriteringer fra myndighetene og en god dialog med lærestedene. UiB ønsker å påpeke at mens det er nærliggende å dimensjonere rene profesjonsutdanninger etter relativt klart definerte behov i arbeidslivet, har allmennfagene en oppgave som er vanskeligere å dimensjonere og normere. I dagens studentflyt må det også legges til rette for å kombinere profesjonsutdanning med elementer av allmennfag. Det er av overordnet samfunnsmessig betydning at nye modeller for dimensjonering ikke undergraver de sterke demokratiserende elementene med sterkt innslag av fri studentflyt og åpne allmennfag.

Behovet for mangfold, arbeidsdeling og utviklingsavtalen

Dagens system er under justering og følger opp Styringsmeldingens målsettinger om mer arbeidsdeling slik at institusjonene blir del av et mer mangfoldig og bærekraftig økosystem i UH-landskapet. Etableringen og videreutviklingen av utviklingsavtalene er ment å være et sentralt virkemiddel for å dyrke institusjonenes kvaliteter, stimulere til strategisk utvikling og bedre arbeidsdelingen i sektoren. UiB mener at utviklingsavtalen vil gi muligheter til å differensiere mellom institusjoner heller enn å fremme likebehandling, slik en formelbasert

modell vil gjøre og at denne vil bli et viktig virkemiddel til dimensjoneringene av norsk høyere utdanning.

Skal utviklingsavtalen legge til rette for at institusjonene kan fylle ulike samfunnsoppdrag må de langsiktige utviklingsmålene frigjøres fra kortsiktig mål- og resultatstyring, og KD bør være villig til å bruke denne systematisk i arbeidet med styrke profilen og posisjonene til de norske lærestedene. UiB vil samtidig påpeke at mye av virkemiddelapparatet er på plass i form av dagens styringshjul, gjennom tildelingsbrev og etatsstyringsmøte. Særlig tildelingsbrevet kan forenkles og tydeliggjøres slik at det inneholder mer overordnede forventninger og resultatmål for utvikling av institusjonenes faglige profil.

Omfordeling av etablert studiekapasitet

Arbeidsgruppen viser til at UH-institusjonene vil møte hardere prioriteringer i tiden framover. Dette innebærer økte forventninger til omprioritering fra studieprogrammer med ledig kapasitet, til studier med for lav kapasitet, herunder også å flytte studieplasser mellom grunnenheter/fakulteter.

Å predikere fremtidig kompetansebehov har vist seg å være svært krevende. Å tilby det som til enhver tid etterspørres kan i noen grad dekke kortsiktige behov, men er ikke en robust strategi for å dekke fremtidige, ukjente behov. For å unngå at utdanning blir «ferskvare», er det avgjørende å gi unge et solid og grunnleggende faglig fundament, et analytisk og kritisk tenkesett, evne til ny læring, samskaping og kreativitet.

Samtidig må det påpekes at arbeidsmarkedssituasjonen i Norge er bedre enn noen andre OECD-land, med lav arbeidsledighet og høyt kvalifisert arbeidskraft. De aller fleste med høyere utdanning får gode og relevante jobber og har i stor grad et kompetansenivå som tilsvarer arbeidsgivernes forventninger. Universitetsutdanningene spiller en vesentlig rolle i å utvikle Norge. 91 prosent av de med en bachelorutdanning i aldersgruppen 25 til 34 år, var i arbeid i Norge i 2021. Hos de med masterutdanning i samme aldersgruppe var 95 prosent i arbeid. Samlet sett tilsvarer dette en sysselsettingsgrad som er høyere enn i alle andre OECD-land, ifølge [OECDs-rapport Education at a Glance 2022](#). I OECD var gjennomsnittlig sysselsettingsgrad i aldersgruppen 25-34 år på 83 prosent for de med bachelorutdanning og 88 prosent for de med masterutdanning. Det er også viktig å merke seg at rapporten viser videre at Norge ikke er blant landene med størst andel i høyere utdanning og at det er store landsdelsvariasjoner i studietilbøyelighet.

I tillegg vil Norge fra midten av 20-tallet og i tiåret framover møte stigende fødselskull i aktuell alder, er det derfor god grunn til å mene at de økende behovene for universitetsutdanning ikke er mulig å møte bare med omfordeling, slik regjeringen varsler.

Dimensjonering må konsekvensvurderes

En mangfoldig sektor er en sentral premisse for å videreutvikle samspillet med et bredt arbeids- og samfunnsliv. UiBs samarbeid er favner bredt og omfatter ulike fag, prosjekter, klynger og aktiviteter. Dette samarbeidet utvikles stadig både etter regionale, nasjonale og internasjonale behov og institusjonens faglige egenart. Institusjonene må sikres handlingsrom for å videreutvikle dette viktige samspillet.

Ved universitetene kan det ta flere tiår å bygge opp fagmiljøer med forsknings- og utdanningskompetanse på et internasjonalt nivå. Samtidig varierer studentenes studiepreferanser og de økonomiske konjunktorene. En hovedutfordring er å balansere kortsiktige behov fra arbeidslivet mot langsiktige kunnskapsbehov, en god dimensjonering av utdanningstilbudet og rammer for stabile forskningsmiljøer. UiB har samtidig gode erfaringer med utviklingen av de nye studieprogrammene som har kommet til etter samarbeid med ulike næringer. En god dialog om dimensjoneringsbehov for fremtiden må ha en stor grad av fleksibilitet i seg slik at institusjonene kan ivareta sin egen faglige egenart på best mulig måte samtidig som landets langsiktige kunnskapsbehov blir sikret. UiB ber derfor Kunnskapsdepartementet se dimensjoneringsspørsmålet i et slikt breiere perspektiv, og har en obligatorisk økonomisk og faglig konsekvensvurdering med seg når en vurderer eventuelle endringer i dagens dimensjonering.

Etter- og videreutdanning/ Livslang læring

Arbeidsgruppen trekker fram videreutdanning som et viktig tiltak for å møte arbeidslivets og samfunnets kompetansebehov.

Markussen-utvalgets utredning (NOU 2019:12 Lærekraftig utvikling), som ligger til grunn for etter- og videreutdanningsreformen pekte på at livslang læring ikke er ment å erstatte grunnutdanningen, men at den skal komme i tillegg. Det understrekes at et løft for livslang læring vil kreve økt aktivitet ved universitetene, og derfor fordrer økt finansiering. Etter UiBs oppfatning vil en reform for livslang læring ikke lykkes hvis den ikke finansieres. Nye oppgaver krever økte ressurser.

En realistisk finansieringsmodell vil være å fordele studieplasser til livslang læring etter samme system som ordinære studieplasser. EVU-plassen vil da inngå i institusjonens vurdering av samlet dimensjonering av studietilbudene.

UiBs kommentarer oppsummert

- En «*Utsynsmelding*» må reflektere at høyere utdanning handler om mer enn tilpassing til arbeidslivet i snever forstand. Et demokratisk samfunn, og et fremtidig arbeidsliv, har behov for at kunnskap og kritiske perspektiver er tilgjengelig og distribuert i befolkningen.
- Det er nærliggende å dimensjonere rene profesjonsutdanninger etter relativt klart definerte behov i arbeidslivet, mens allmennfagene en oppgave som er vanskeligere å dimensjonere og normere.
- Arbeidsmarkedssituasjonen i Norge er bedre enn noen andre OECD-land. Å predikere fremtidig kompetansebehov har vist seg å være svært krevende. Å tilby det som til enhver tid etterspørres er ikke en robust strategi for å dekke fremtidige, ukjente behov.
- Skal utviklingsavtalen legge til rette for at institusjonene kan fylle ulike samfunnsoppdrag må de langsiktige utviklingsmålene frigjøres fra kortsiktig mål- og resultatstyring og KD bør være villig til å bruke denne aktivt i arbeidet med styrke profilen og posisjonene til de norske lærestedene.
- Studieplasser er en sentral del av lærestedenes grunnfinansiering og spiller en vesentlig rolle i å trygge bredden av norske fagmiljøer. UiB ber KD ha en obligatorisk

økonomisk og konsekvensvurdering med seg når en vurderer eventuelle endringer i dagens dimensjonering.

- En realistisk finansieringsmodell for livslang læring vil være å fordele studieplasser etter samme system som ordinære studieplasser. EVU-plassen vil da inngå i institusjonens vurdering av samlet dimensjonering av studietilbudene.

Margareth Hagen
rektor

Tore Tungodden
ass. universitetsdirektør

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen håndskrevne signaturer.